

แนวทางการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาสู่การเรียนรู้ยุคดิจิทัล

Guidelines for Integrating Social Studies Instruction into Digital Age Learning

พระครูใบฎีกาธน ธนawatthano (เนียมวงศ์)^{1*}, กิตติศักดิ์ แท่งทอง², พระสมพงษ์ ญฐิติโก (เต๋มำเง้า)³

Phrakhrubaidika Thanoo Thanawatthano (Niamwong)¹, Kitisak Thngthong²,

Phrasompong Natthiko (Thaongao)³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²,

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University²,

Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

*Corresponding Author Email: thanooo1144@gmail.com

(Received: Feb 24, 2026; Revised: May 7, 2026; Accepted: May 11, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยเน้นพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้เรียนในศตวรรษที่ 21ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้เนื้อหาครอบคลุมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การบูรณาการในเนื้อหาสาระ ในกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาพลเมืองดิจิทัล และบทบาทใหม่ของครู เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนรู้ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทสังคมโลกปัจจุบันสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีความหมายแก่ผู้เรียน จากการศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยี เช่น VR/AR, Big Data, GIS, Social Media และ Gamification มาบูรณาการ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการสื่อสารในโลกดิจิทัลพร้อมปลูกฝังคุณลักษณะของ “พลเมืองดิจิทัล” ที่มีจิตสำนึกความรับผิดชอบ ขณะเดียวกัน ครูต้องปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน บทความนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการเทคโนโลยีไม่เพียงยกระดับคุณภาพแต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบูรณาการ; สังคมศึกษา; ยุคดิจิทัล; นวัตกรรมการศึกษา

Abstract

This article examines the approaches for integrating social studies into digital-age education, focusing on the development of pedagogical strategies that respond to technological advancements and the needs of 21st-century learners. These approaches emphasize engagement, critical thinking, and the use of technology as a tool for accessing knowledge. The article discusses 4 dimensions of guidelines for integrating pedagogical technology: content integration, learning process integration, digital citizenship development, and the new roles of social studies teachers in the digital age. These guidelines help modernize social studies instruction, align it with the current world, and create deep and meaningful learning experiences. The study of integration guidelines indicates that incorporating technology, such as VR/AR, Big Data, GIS, social media, and gamification, into social studies enhances collaborative learning. It allows learners to deeply understand social, economic, and cultural challenges from various dimensions. Additionally, it fosters critical thinking, problem-solving, and digital communication skills while cultivating the qualities of ‘digital citizenship’ with strong social awareness and responsibility. Teachers also need to shift their roles from knowledge transmitters to learning facilitators to create an open learning atmosphere that maximizes learners’ potential. Therefore, this article highlights that integrating digital technology into social studies instruction not only enhances learning quality but also serves as a vital guideline for preparing learners to thrive sustainably in digital society.

Keywords: Integration; Social studies; Digital age; Educational innovation

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้กลายเป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลโดยตรงต่อระบบการศึกษาและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้เท่าทัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีสติและวิจารณญาณ สังคมในปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การเรียนรู้จึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน หรือหนังสือแบบเดิม แต่ต้องขยายขอบเขตไปสู่การเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล แหล่งข้อมูลออนไลน์ และประสบการณ์จริงในโลกสังคมออนไลน์ (วิจารณ์ พานิช, 2560: 45-46) สาระสังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจโครงสร้างของสังคม ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้ความแตกต่างหลากหลาย การเข้าสู่สังคมดิจิทัลทำให้ครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องปรับ

วิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยี มีความสามารถในการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง และมักต้องการการเรียนรู้ที่มีความหมาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การจัดการเรียนรู้จึงควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ วิเคราะห์ปัญหาสังคมจากหลายมุมมอง และสามารถตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม นอกจากนี้ การเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลควรผสมผสานเทคโนโลยีเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีส่วนร่วม เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ หรือเครื่องมือดิจิทัลในการจำลองสถานการณ์ทางสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างลึกซึ้งมากขึ้น การเรียนรู้ลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม แต่ยังส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2564: 102-104) การปรับตัวดังกล่าวทำให้สาระสังคมศึกษาก้าวข้ามจากการสอนเชิงท่องจำไปสู่การเรียนรู้เชิงบูรณาการ ซึ่งเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง เข้ากับบริบทสังคมดิจิทัล เพื่อสร้างผู้เรียนที่เข้าใจโลกอย่างรอบด้าน มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ใช่เพียงการสะสมความรู้ แต่คือการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่มีคุณภาพสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

ครูสังคมศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนเจนเนอเรชันใหม่ ซึ่งเติบโตขึ้นท่ามกลางโลกแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เด็กรุ่นใหม่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ชอบค้นคว้าด้วยตนเอง และมีความคุ้นเคยกับสื่อออนไลน์มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์แบบดั้งเดิม พวกเขามีลักษณะของผู้เรียนแบบ active learner ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ทำทลาย สร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ไปสู่ “ผู้อำนวยความรู้” (learning facilitator) ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผลเชิงสังคม (สุนันทา พงษ์สงวน, 2562: 57-59) การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงต้องคำนึงถึงการใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งข้อมูลออนไลน์อย่างเหมาะสม เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย เว็บไซต์ สารคดีออนไลน์ แผนที่ดิจิทัล หรือระบบจำลองสถานการณ์ทางสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประเด็นปัจจุบันในสังคมไทยและระดับโลก การใช้เทคโนโลยีในชั้นเรียนยังช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการตั้งคำถาม และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงโครงงาน หรือการเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่างสังคมศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเห็นคุณค่าของความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง การเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง (ศิริพร สินธุ, 2565: 88-90)

บทบาทของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือหน้าที่พลเมือง แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยี เข้ากับคุณค่าทางสังคม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่มีความรับผิดชอบ รู้เท่าทันสื่อ และสามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีวิจารณญาณและจิตสำนึกต่อสังคม

นอกจากนี้ การสอนสังคมศึกษายังจำเป็นต้องปรับแนวทางจากการสอนแบบแยกส่วนเฉพาะเนื้อหา มาเป็นการบูรณาการทั้งภายในสาระเอง เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ สาเหตุ และผลกระทบทางสังคมในมิติที่หลากหลาย การบูรณาการภายในสาระการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาพรวมของสังคมในเชิงระบบ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีเหตุผล ขณะเดียวกัน การบูรณาการข้ามศาสตร์กับสาขาอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม หรือแม้แต่ภาษาศาสตร์ ยังช่วยเปิดมุมมองใหม่ให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และโลกาภิวัตน์อย่างลึกซึ้งมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563: 45) การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การบูรณาการในสังคมศึกษาจึงไม่เพียงแต่เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้รอบด้าน เข้าใจความซับซ้อนของสังคม และตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ที่หล่อหลอมชีวิตมนุษย์ การบูรณาการดังกล่าวยังช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและสอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ที่ต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง (ศศิธร วัฒนกุล, 2565: 82) แนวทางนี้จึงเป็นรากฐานของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีวิจารณญาณ มีจิตสำนึกต่อสังคม และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตอย่างยั่งยืน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาสู่การเรียนรู้ยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานองค์ความรู้จากหลายสาขาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจประเด็นทางสังคมในมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ยังมุ่งสำรวจรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และสื่อสารความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในประเด็นสังคมร่วมสมัย บทความยังมุ่งเสนอแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณ ทั้งหมดนี้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนให้พร้อมต่อการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาสู่การเรียนรู้ยุคดิจิทัล

การบูรณาการการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีบทบาทอย่างลึกซึ้งในชีวิตประจำวัน (ประภัศร พงศ์ภักดี, 2564: 112-127) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่อาจจำกัดอยู่ในห้องเรียนหรือนั่นเพียงเนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น แต่ต้องเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริงของผู้เรียน การบูรณาการสังคมศึกษากับเทคโนโลยีช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ผ่านสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น วิดีโอเชิงสารคดี เว็บไซต์ข้อมูล หรือแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ครูจึงต้องมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (สุวิมล แก้วประดิษฐ์, 2565: 88-102) การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เกิดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับสถานการณ์จริงในโลกดิจิทัล อีกทั้งยังพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การบูรณาการดังกล่าวจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพและพร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่อย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาสู่การเรียนรู้ยุคดิจิทัล ได้แก่

1) แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการในการศึกษาสังคมศึกษา

การบูรณาการ (Integration) ในการศึกษาสังคมศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ในมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยมีได้แยกเนื้อหาออกจากกันอย่างตายตัว แต่เชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุมและสัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้เรียน (ธีรพล โชติสวัสดิ์, 2563: 45-59) การบูรณาการในสังคมศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของปรากฏการณ์ทางสังคมในมิติประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อกันและกันอย่างซับซ้อน ประกอบด้วย

1.1 การบูรณาการภายในสาระสังคมศึกษา หมายถึง การเชื่อมโยงเนื้อหาภายในแขนงวิชาต่าง ๆ ของสังคมศึกษาเข้าด้วยกัน เช่น การนำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ การใช้ภูมิศาสตร์อธิบายบริบทของความขัดแย้งทางการเมือง หรือการนำหลักเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน การบูรณาการในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุและผลทางสังคมอย่างลึกซึ้ง และสามารถมองปัญหาจากหลายมุมมอง

1.2 การบูรณาการข้ามสาระ หมายถึง การเชื่อมโยงองค์ความรู้ของสังคมศึกษากับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้การเรียนรู้มีความสมบูรณ์และทันสมัยมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การบูรณาการสังคมศึกษากับ STEM/STEAM Education ที่ผสมผสานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม ศิลปะ และคณิตศาสตร์เข้ากับประเด็นทางสังคม เช่น การออกแบบเมืองอัจฉริยะ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านนวัตกรรม การบูรณาการเช่นนี้ช่วยให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์เชิงระบบ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างแนวทางแก้ปัญหาสังคมอย่างสร้างสรรค์

ดังนั้น การบูรณาการในการศึกษาสังคมศึกษาไม่เพียงช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและใกล้ชิดกับชีวิตจริงของผู้เรียน แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสถานการณ์จริงในสังคม การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของปัญหา เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของ “พลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21” ที่สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและมีจิตสำนึกต่อสังคมอย่างยั่งยืน

2) ลักษณะของผู้เรียนและสังคมในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ส่งผลโดยตรงต่อโครงสร้างทางสังคม ระบบเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษา ผู้เรียนในยุคปัจจุบันเติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล จึงมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิม ทั้งในด้านพฤติกรรม ความสนใจ และวิธีการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนไม่เพียงต้องการข้อมูลจากตำรา แต่ยังแสวงหาความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันต้องเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การสื่อสาร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ (วิไลวรรณ ศรีสุข, 2565: 45-59) นอกจากนี้ สังคมยุคดิจิทัลยังต้องการพลเมืองที่มีความรู้เท่าทันสื่อ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโลกออนไลน์ได้อย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบ ประกอบด้วย

2.1 พฤติกรรมการเรียนรู้และความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนในยุคดิจิทัลมีลักษณะแตกต่างจากผู้เรียนในอดีตอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเติบโตมากับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พวกเขามีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และโซเชียลมีเดียในการแสวงหาความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้เรียนจึงมักแสวงหาการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ไม่ยึดติดกับการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิม แต่ต้องการการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความสนใจ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ผู้เรียนยุคใหม่ยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูจึงต้องปรับบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวก” ที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ผ่านกิจกรรมที่ท้าทายและมีความหมาย

2.2 ทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะพลเมืองดิจิทัล การดำรงชีวิตในยุคดิจิทัลต้องอาศัยทักษะที่หลากหลาย โดยเฉพาะ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนของสังคมยุคใหม่ หนึ่งในทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือ “ทักษะพลเมืองดิจิทัล” (Digital Citizenship) หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และรับผิดชอบ ผู้เรียนควรรู้เท่าทันสื่อ สามารถแยกแยะข้อมูลจริงและข้อมูลเท็จ เคารพสิทธิของผู้อื่นในโลกออนไลน์ และใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การส่งเสริมทักษะเหล่านี้ในกระบวนการ

เรียนรู้สังคมศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกต่อสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโลกดิจิทัลได้อย่างมีสันติและยั่งยืน

3) เทคโนโลยีดิจิทัลกับโอกาสใหม่ทางการเรียนรู้สังคมศึกษา

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลกได้แบบเรียลไทม์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน ครูสามารถใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรม เช่น การเรียนรู้ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ และการสร้างสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยให้การประเมินผลผู้เรียนมีความหลากหลายและสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงมากขึ้น ทั้งในเชิงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

3.1 เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) และเทคโนโลยีเสริมจริง (Augmented Reality: AR) กับการสร้างประสบการณ์ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) และเทคโนโลยีเสริมจริง (AR) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสและมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ในลักษณะเสมือนจริง เช่น การเยี่ยมชมโบราณสถาน การจำลองเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือการสำรวจภูมิประเทศในโลกจำลอง ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง

3.2 เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) กับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และแปลความหมายข้อมูลเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การศึกษาความหนาแน่นของประชากร การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงพื้นที่และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจริง

3.3 สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platforms) กับการมีส่วนร่วมทางสังคมและการคิดเชิงวิพากษ์ สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook, X (Twitter), YouTube และเว็บไซต์การเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นพื้นที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายประเด็นทางสังคม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะอย่างอิสระ การใช้สื่อเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การรู้เท่าทันสื่อ และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของ “พลเมืองดิจิทัล” ในศตวรรษที่ 21

3.4 การเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล (Digital Storytelling) และการใช้เกมเพื่อการเรียนรู้ (Gamification) กับการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล (Digital Storytelling) และการประยุกต์ใช้เกมในกระบวนการเรียนรู้ (Gamification) ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและสร้างความสนุกสนานในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถออกแบบเรื่องราวหรือสถานการณ์จำลองทางสังคมด้วยตนเอง โดยใช้เสียง ภาพ วิดีโอ และ

องค์ประกอบของเกม เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจในประเด็นทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ วิธีการดังกล่าวยังช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การคิดเชิงระบบ และการทำงานร่วมกันในบริบทของการเรียนรู้ยุคดิจิทัล

ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเสริมการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเป็น “พื้นที่แห่งโอกาส” ที่เปิดทางให้ครูและนักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ทางสังคมศึกษาในรูปแบบใหม่ ๆ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีช่วยให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล และการสื่อสารเชิงดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม ซึ่งเป็นหัวใจของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาสู่การเรียนรู้ยุคดิจิทัล เป็นแนวทางสำคัญที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางสังคมกับบริบทจริงในโลกดิจิทัล การสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงท่องจำ แต่ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม การบูรณาการทั้งภายในสาระ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง รวมถึงการบูรณาการข้ามสาระกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น STEM/STEAM Education ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่หลากหลายและรอบด้าน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น VR/AR, Big Data, GIS และ Social Media ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น แนวทางดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ซึ่งพร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่อย่างยั่งยืน

แนวทางการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาสู่การเรียนรู้ยุคดิจิทัล

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของชีวิตมนุษย์ รวมถึงระบบการศึกษาอย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของโลกดิจิทัล ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเข้าถึงข้อมูลอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีระบบและสร้างสรรค์ การบูรณาการเทคโนโลยีในวิชาสังคมศึกษาไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้อย่างหลากหลาย แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับการเรียนรู้เชิงสังคมอย่างสมดุล

นอกจากนี้ การเรียนรู้ยุคดิจิทัลยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม รู้เท่าทันสื่อ และมีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนสังคมศึกษาจึงไม่ได้เป็นเพียงการปรับวิธีการสอนให้

ทันสมัยเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและตอบโจทย์ผู้เรียนในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง ดังนั้น แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการสอนสังคมศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ แต่ยังเป็น การสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีความคิดวิเคราะห์ รับผิดชอบต่อสังคม และพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของ โลกยุคดิจิทัลอย่างมั่นคงและสร้างสรรค์ ได้แก่

1) แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในเนื้อหาสาระสังคมศึกษา

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมหลากหลายด้าน ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาการสอนช่วยให้ผู้เรียน เข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างลึกซึ้งและมีส่วนร่วมมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ทางทฤษฎีกับสถานการณ์จริงในสังคม การเรียนรู้จึงไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนอีกต่อไป แต่สามารถเกิดขึ้น ได้ทุกที่ทุกเวลา

แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในเนื้อหาสาระสังคมศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้ Google Earth หรือแผนที่ดิจิทัลเชิงโต้ตอบ เพื่อให้ผู้เรียนสำรวจภูมิประเทศและ ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละภูมิภาคได้อย่างสมจริง การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) และเสริมจริง (AR) เพื่อจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ในบริบททางสังคมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้สื่อดิจิทัลในการวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจหรือความ เปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมสมัยผ่านอินโฟกราฟิกหรือฐานข้อมูลออนไลน์ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการสรุปสาระสำคัญของข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการเช่นนี้ไม่เพียงทำให้ผู้เรียนสนุกกับ การเรียนรู้ แต่ยังสร้างแรงจูงใจและความตระหนักรู้ต่อปัญหาทางสังคมมากขึ้น ทั้งยังเป็นการเตรียม ความพร้อมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีความรู้เท่าทันเทคโนโลยี และสามารถใช้องค์ความรู้ทางสังคมศึกษาเพื่อ พัฒนาแนวคิดและการตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ในโลกยุคดิจิทัล

2) แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายไปสู่การเรียนรู้ที่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง โดยครูต้องออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีเป็น เครื่องมือในการสำรวจข้อมูล สืบค้นความรู้ และแก้ปัญหาทางสังคมด้วยตนเอง แนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูล และการสร้างองค์ ความรู้ใหม่ด้วยเทคโนโลยีเป็นฐาน การบูรณาการเทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้อย่างช่วยให้ผู้เรียนพัฒนา ทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการใช้ดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมือง ในศตวรรษที่ 21 การออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงจึงเป็นหัวใจของการเรียนรู้สังคม ศึกษาในยุคดิจิทัล ได้แก่

1) การเรียนรู้ปัญหาแบบดิจิทัล (Digital PBL) การเรียนรู้ปัญหาแบบดิจิทัลเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงในสังคม ผ่านการใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การให้ผู้เรียนศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ แล้วนำเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยใช้สื่อดิจิทัล การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมการคิดเชิงระบบ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ และเห็นคุณค่าของการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม

2) การใช้ เกม (Gamification) หรือ การจำลองสถานการณ์ (Simulation) การนำเกมและการจำลองสถานการณ์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ช่วยสร้างแรงจูงใจและเพิ่มความร่วมมือของผู้เรียน โดยเฉพาะในหัวข้อทางสังคมที่ซับซ้อน เช่น การบริหารประเทศ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หรือการจัดการทรัพยากร ตัวอย่างเช่น เกมจำลองสถานการณ์ที่ให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นผู้นำประเทศในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจหรือการทูต ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจผลกระทบของการตัดสินใจในระดับสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การใช้เกมยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัด ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคดิจิทัล

3) แนวทางการบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะและคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล การเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ไม่ได้หมายถึงเพียงการใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่วเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และรู้เท่าทันสื่อ การเรียนการสอนสังคมศึกษาจึงควรบูรณาการการพัฒนาทักษะพลเมืองดิจิทัลเข้าไว้ในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาท หน้าที่ และสิทธิของตนในสังคมออนไลน์ การส่งเสริมความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ การแยกแยะข้อมูลจริงและเท็จ รวมถึงการเคารพความแตกต่างทางความคิดเห็น ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพ การบูรณาการในมิตินี้ไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่

1) การสอนให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณ สื่อสังคมออนไลน์เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้เรียนเข้าถึงทุกวัน แต่ก็เป็นที่ที่เต็มไปด้วยข้อมูลเท็จและข่าวปลอม การบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข่าวสารบนสื่อออนไลน์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ครูสามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล วิเคราะห์เจตนาของผู้เผยแพร่ และอภิปรายผลกระทบของข่าวต่อสังคม การฝึกกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์เช่นนี้ช่วยพัฒนา “ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล” (Digital Literacy) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในยุคใหม่ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างทัศนคติที่เปิดกว้างและมีเหตุผลในการบริโภคข้อมูลข่าวสาร

2) การออกแบบโครงการรณรงค์ทางสังคมออนไลน์ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนออกแบบโครงการรณรงค์ทางสังคมออนไลน์ เช่น การรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนสามารถใช้สื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ อินโฟกราฟิก หรือโพสต์สั้น ๆ เพื่อสื่อสารแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม กิจกรรมลักษณะ

นี้ช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีส่วนร่วมทางสังคม และจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นการบูรณาการทักษะการสื่อสาร การวางแผน และการทำงานเป็นทีมเข้าสู่การเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างมีชีวิตชีวา

4) บทบาทใหม่ของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล บทบาทของครูสังคมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมอย่างสิ้นเชิง จากผู้ถ่ายทอดความรู้ตามตำราไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Learning Facilitator) และ “ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้” (Learning Designer) ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ ครูต้องเข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรอบด้าน พร้อมปรับใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง นอกจากนี้ ครูยังมีหน้าที่สำคัญในการเป็นแบบอย่างของ “พลเมืองดิจิทัลที่มีจิตสำนึก” ซึ่งจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนโดยตรง การปรับบทบาทครูในลักษณะนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้สังคมศึกษาให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ ได้แก่

1) จาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” สู่ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” และ “ผู้สร้างประสบการณ์” ครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนที่เน้นการบรรยาย ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือค้นคว้า สำรวจ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือ เช่น การให้ผู้เรียนใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ หรือใช้สื่ออินเทอร์แอคทีฟจำลองสถานการณ์ทางสังคม การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น มีแรงจูงใจในการเรียน และเกิดความเข้าใจเชิงลึก ครูจึงควรเน้นการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการถ่ายทอดข้อมูลเพียงอย่างเดียว

2) การเป็นแบบอย่างของการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ นอกจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนแล้ว ครูยังต้องแสดงบทบาทในฐานะแบบอย่างของ “พลเมืองดิจิทัลที่ดี” ให้กับผู้เรียน ซึ่งหมายถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เคารพสิทธิผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อข้อมูลที่เผยแพร่ ครูควรปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจถึงผลกระทบของการสื่อสารออนไลน์ การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ การเป็นแบบอย่างที่ดีของครูในด้านนี้จะช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและมีจริยธรรมในโลกดิจิทัล อีกทั้งยังเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสังคมในระยะยาว

สรุปได้ว่า แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งยกระดับการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ โดยเริ่มจากการพัฒนา เนื้อหาสาระ ให้มีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น แผนที่มีเสียงหรือการจำลองสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ ต่อมาได้เน้นการบูรณาการใน กระบวนการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาทางสังคมด้วยการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ควบคู่กับการพัฒนา ทักษะดิจิทัลและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม นอกจากนี้ บทบาทของครู ก็ต้องปรับเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดไปเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์และต้นแบบของการเป็นพลเมืองดิจิทัล

ที่มีจิตสำนึก การผสมผสานทั้ง 4 แนวทางนี้ จึงทำให้การสอนสังคมศึกษาไม่เพียงแต่ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังสร้างพลเมืองที่รู้เท่าทันเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ และพร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลก ดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

แนวทางการบูรณาการในการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้รอบด้านและสามารถปรับตัวต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน ทั้งภายในสาระ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง และข้ามสสารกับศาสตร์อื่น เช่น เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาสังคมในมิติที่หลากหลายมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ควรเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายไปสู่การเรียนรู้เชิงลงมือปฏิบัติผ่านสื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ ครูต้องปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ค้นคว้า และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การใช้เทคโนโลยี เช่น VR, AR, Big Data, GIS, และ Social Media ช่วยเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่มีส่วนร่วมและเข้าใจโลกจริงมากขึ้น แนวทางนี้ยังพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังปลูกฝังจิตสำนึกของการเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ สุดท้าย การบูรณาการสังคมศึกษากับเทคโนโลยีจึงไม่เพียงเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ แต่ยังสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพ พร้อมดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความ

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลควรมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเรียนรู้เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก การคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทของสังคมดิจิทัล อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพในสังคมยุคใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

(ที่มา: พระครูใบฎีกาธนู ธนวฑฒโน (เนียมวงศ์) และคณะ, 2569)

ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้เชิงท่องจำ ไปสู่การเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์เข้ากับบริบทของสังคมดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนยุคใหม่ บทความสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการสาระสังคมศึกษาทั้งภายในและข้ามศาสตร์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างรอบด้าน พัฒนาการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีเหตุผล ควบคู่กับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีจิตสำนึก ความรู้ใหม่จากบทความนี้เน้นย้ำว่าการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการสอนสังคมศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้พร้อมดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ธีรพล โชติสวัสดิ์. (2563). แนวคิดการบูรณาการการเรียนรู้ในสาระสังคมศึกษา. *วารสารครูสังคมศึกษา*, 11(2), 45-59.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2564). *การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล: ทักษะและสมรรถนะสำหรับครูยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). *การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศิริพร สินธุ. (2565). *นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคดิจิทัล*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุนันทา พงษ์สงวน. (2562). การพัฒนาครูสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร พงศ์ภักดี. (2564). การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 47(3): 112-127.
- วิไลวรรณ ศรีสุข. (2565). ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กับการพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 8(2): 45-59.
- ศศิธร วัฒนกุล. (2565). การบูรณาการสื่อดิจิทัลกับการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 14(2): 82.
- สุวิมล แก้วประดิษฐ์. (2565). แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21. วารสารครูศาสตร์, 50(1): 88-102.